

GENDER BO'YICHA HARAKATLAR REJASINING QISQACHA XULOSASI

Ushbu Gender bo'yicha harakatlar rejasi (GHR) loyiha doirasida ayollar va qizlar uchun mavjud xavflarni qanday kamaytirish hamda ularning loyiha afzalliklaridan foydalanishni ta'minlash yo'llarini bayon qiladi. Hujjatda ayollar duch kelishi mumkin bo'lgan asosiy xavflar, ularni boshqarish choralari, ayollarning loyihada ishtirok etish va shikoyat bildirish tartiblari hamda natijalarni qanday usullar bilan tekshirish tavsiflangan. Ushbu xulosani mustaqil hujjat sifatida o'qib chiqish mumkin. Batafsil ma'lumotlar rejaning to'liq matnida, shuningdek, Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash (AITB), Ko'chirish bo'yicha harakatlar rejasi (KHR) va Manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilish rejasi bo'yicha tayyorlangan qisqa xulosalarida keltirilgan.

M37 milliy avtomobil yo'lini qayta tiklash dasturining (Loyiha) 1-bosqichi M37 avtomobil yo'lining 69 kilometrlik qismini (207-kilometrdan 276-kilometrgacha) yaxshilashni ko'zda tutadi. Yo'l Navoiy viloyatining Qiziltepa tumani hamda Buxoro viloyatining G'ijduvon, Vobkent va Buxoro tumanlari orqali o'tadi. Loyiha doirasida mavjud avtomobil yo'lini qayta tiklash, Buxoro shahrining g'arbiy qismida yangi aylanma yo'l qurish va Buxoro halqa yo'lga ulash, shuningdek, turli darajadagi yo'llar kesishadigan joylarda yangi yo'l o'tkazgichlarni barpo etish ishlari amalga oshiriladi. Loyihani amalga oshirishga Avtomobil yo'llari qo'mitasi huzuridagi «Avtoyo'linvest» agentligi mas'ul hisoblanadi. Osiyo infratuzilmaviy investitsiyalar banki (OIB) ushbu loyihani moliyalashtirish masalasini ko'rib chiqmoqda.

Ayollar bilan maslahatlashuvlar: 2026-yilda barcha to'rtta tumanda uy xo'jaliklari bilan so'rovnomalar va faqat ayollar ishtirokidagi guruh muhokamalari o'tkazildi. Har bir muhokama tuman hokimligida, Oila va xotin-qizlar masalalari bo'yicha hokim o'rinbosari ko'magida tashkil etildi, hamda unda uy xo'jaligini boshqaruvchi ayollar, tadbirkor ayollar va loyiha ta'siriga tushishi mumkin bo'lgan ayollarga alohida e'tibor qaratildi. So'rovnoma ishtirokchilarining aksariyati erkaklar bo'lgani sababli, tazyiq kabi nozik masalalar bo'yicha ma'lumotlar to'liq aks etmagan bo'lishi mumkin. Shu bois, ushbu rejadagi choralar nafaqat qayd etilgan, balki ehtimoliy xavflarga ham asoslangan.

Xavfsizlik va tazyiq: Asosan erkaklardan iborat ishchi kuchi (jumladan, hudud tashqarisidan kelganlar) qishloqlar yaqinida ishlaydi va yashaydi. Bu esa nomaqbul xulq-atvor, tazyiq va jiddiy hollarda zo'ravonlik xavfini yuzaga keltiradi. Ayollar ham ishchilarning aholi punktlari yaqinida bo'lishi xavotir uyg'otayotganini ta'kidladilar. Buni boshqarish uchun:

- ish boshlanishidan oldin pudratchi tashkilotning barcha xodimlari Xulq-atvor kodeksini imzolaydilar, tushuntirish mashg'ulotlarida esa nimalar taqiqlanganligi va qanday hisobot berish kerakligi tushuntiriladi;
- ishchilar uchun mo'ljallangan lager ochilishidan avval pudratchi mahalliy yordam xizmatlariga yo'naltirishning maxfiy tizimini yo'lga qo'yadi;

- shovqinli uskunalaridan foydalanish belgilangan vaqt oralig'i bilan cheklanadi hamda ayollar uchun alohida va xavfsiz sharoitlar yaratiladi.

Ish o'rinlari va mehnat sharoitlari: Loyiha ish o'rinlarini yaratadi, biroq qurilish sohasida ayollar kam ishlaydi. Ayollarning bundan manfaat ko'rishiga ko'maklashish uchun:

- pudratchilar har bir ish turida (ish joyida mehnat, texnik, ma'muriy va jamoatchilik bilan aloqalar) ayollarni yollash bo'yicha maqsadlarga erishishlari va ish o'rinlarini ayollarni ariza berishga undaydigan tarzda reklama qilishlari kerak;
- ayollarga bir xil ish uchun erkaklar bilan bir xil haq to'lanadi, to'g'ridan-to'g'ri ularning bank hisoblariga, agar kerak bo'lsa, hisob ochishga yordam beriladi;
- ayollar uchun ish boshlanishidan oldin har bir lager va ish joyida alohida xavfsiz hojatxonalar, kiyim almashtirish xonalari, ibodat xonasi va dam olish joyi taqdim etiladi;
- ayollar ish joyidagi huquqlari bo'yicha ko'nikma va treninglardan o'tadilar va loyihani boshqarish idorasi ayollarning vakilligini 30% yoki undan yuqori darajada ushlab turadi va gender bo'yicha mas'ul shaxs hamda gender bo'yicha mutaxassisni tayinlaydi.

Yer, kompensatsiya va tirikchilik manbalari: Yer va mulk deyarli doimo erkaklar nomiga rasmiylashtiriladi, shu sababli ayollar kompensatsiya masalasidagi muhokamalardan chetda qolish xavfiga duch keladilar. Ko'pgina ayollar norasmiy yo'llar bilan ham daromad topadilar, masalan, tikuvchilik, pazandachilik, mahsulot sotish yoki chorva mollarini boqish orqali daromad topadilar va yer bo'shatilganda ushbu daromad manbaidan ayrilib qolishlari mumkin. KHR (Ko'chish bo'yicha harakatlar rejasi) va ushbu GHR (Gender bo'yicha harakatlar rejasi) doirasida:

- mulk huquqini tasdiqlovchi hujjatga ega bo'lish-bo'lmasligidan qat'i nazar, ta'sirga uchragan xonadonlardagi ayollarga bevosita maslahat beriladi;
- kompensatsiya puli er-xotinning har ikkalasiga birgalikda to'lanadi yoki ayolga to'lov miqdori va sanasi to'g'risida bevosita ma'lumot beriladi;
- ayollarning norasmiy va ro'yxatdan o'tmagan biznes faoliyati aniqlanib, ularga tirikchilik manbaini ta'minlash bo'yicha yordam taklif etiladi;
- eri migrant sifatida ishlayotgan uy xo'jaliklari ayollar boshchiligidagi uy xo'jaliklari bilan bir xil darajada yordam oladi;
- ayollar kompensatsiya puli masalasidagi o'z e'tiroz yoki takliflarini xonadon boshlig'i orqali emas, balki bevosita bildirish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Raqamlar, kompensatsiya va imtiyozlar KHRning qisqacha xulosasida keltirilgan.

Yo'l harakati xavfsizligi va kundalik harakatlanish: Ayollar asosan piyoda yoki jamoat transportidan foydalanadilar va asosan sog'liqni saqlash muassasalari, xizmatlar va maktabga boradilar. Ular xavfsiz o'tish joylari, yer osti o'tish joylari, svetoforlar va ko'cha yoritgichlarini so'radilar. Loyihada aholi punktlari va maktablar yaqinida xavfsiz o'tish joylari, yoritish vositalari, piyodalar yo'laklari va svetoforlar o'rnatish ko'zda tutilgan. Maktab o'quvchilari, qariyalar va jamoalar uchun yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha treninglar rejalashtirilgan va ommaviy axborot vositalarida e'lonlar xavfsizlik haqidagi xabarlarni tarqatadi.

Atrof-muhitga ta'sir va aholi xavfsizligi: Qurilish ishlari turar joylar va maktablar yaqinida chang, shovqin hamda transport harakatida uzilishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Pudratchilar chang va shovqinni nazorat qilishlari (jumladan, shovqinli uskunalaridan foydalanish vaqtini cheklash orqali) hamda maktablar, tibbiyot punktlari va bozorlarga borish imkoniyatini ochiq qoldiradigan transport harakatini boshqarish rejasiga rioya qilishlari shart. Bu talablar yashash muhitiga ta'sir, daraxtlarni kesish va ularning o'rniga yangilarini ekish, shuningdek, atrof-muhit monitoringi masalalariga ham taalluqlidir.

Ayollarning ishtiroki va axborot bilan ta'minlanishi: Har bir qurilish shartnomasi bo'yicha ishlar boshlanishidan oldin barcha tumanlarda ayollar bilan muhokamalar o'tkazilishi davom ettiriladi. Bunda ta'sir zonasidagi xonadonlarda yashovchi ayollar hamda tadbirkorlik bilan shug'ullanuvchi ayollarga alohida e'tibor qaratiladi. Muhokamalar davomida loyiha faoliyati, xavfsizlik choralari, yer va ish o'rinlari masalalari, shuningdek, kompensatsiya olish tartibi va shikoyat bildirish usullari yoritiladi. Axborot tuman hokimliklari va mahalla markazlarida o'zbek tilida (zarur hollarda rus tilida) taqdim etiladi hamda ishtirokchilarga tarqatma materiallar beriladi.

Shikoyatlar va ularni hal etish: Ayollar shikoyatni bevosita, telefon orqali, yozma ravishda (xat, elektron pochta, SMS yoki shikoyat shakli orqali), shikoyat qutilari orqali yoki anonim tarzda bildirishlari mumkin.

- Mahalliy shikoyatlarni ko'rib chiqish qo'mitasining maxsus tayinlangan ayol a'zosi gender masalalari va tazyiq (shilqimlik) bo'yicha shikoyatlar yuzasidan murojaat qilinadigan shaxs hisoblanadi. Uning ismi va aloqa ma'lumotlari jamoatchilikka e'lon qilinadi.
- Loyiha boshqaruvi ofisi: +998 71 207-67-68 yoki +998 71 200-02-04; info@uzavtoyul.uz.
- Shikoyatlar kelib tushganidan so'ng 2 kun ichida qabul qilinganligi tasdiqlanadi. Aksariyat murojaatlarga 5 kun ichida javob beriladi, murakkab holatlarni ko'rib chiqish esa 30 kungacha davom etishi mumkin.
- Tazyiq, jinsiy ekspluatatsiya yoki zo'ravonlikka oid shikoyatlar alohida va maxfiy tartibda ko'rib chiqiladi. Jabrlanuvchi bilan 48 soat ichida bog'laniladi va u rozi bo'lgan taqdirdagina tegishli yordam xizmatlariga yo'naltiriladi. Bunday holatlar umumiy qo'mita tomonidan tekshirilmaydi.
- Shikoyat qilganlik uchun hech kimga nisbatan ta'qib yoki tazyiq o'tkazilmaydi.

Monitoring va hisobot berish: Ishlarning borishi bo'yicha natijalar yiliga ikki marta aniq ko'rsatkichlar asosida tekshiriladi, natijalar esa OIIBga taqdim etiladi va jamoatchilikka yetkaziladi. Ko'rsatkichlar quyidagilarni qamrab oladi:

- kompensatsiya va tirikchilik dasturlari doirasida qancha ayol ishtirok etayotgani va ularning daromadlari tiklanayotgani;
- shikoyat qilish jarayonidan foydalanadigan, uning qanday ishlashini biladigan va natijasidan qoniqadigan ayollar soni;
- qancha ayol ishga qabul qilinayotgani, ish o'rini saqlab qolayotgani va ularga teng haq to'lanayotgani;

- himoyaga muhtoj ayollarga ko'rsatilayotgan yordam ularning ehtiyojlariga mos kelishi yoki kelmasligi.

Natijalar erkaklar ko'rsatkichlari bilan taqqoslanadi va belgilangan maqsadga erishilmagan hollarda tuzatuvchi choralar ko'riladi.

Keyingi qadamlar:

- **Chop etish:** GHR, AITB, KHR va MTHR xulosalari mahalliy tillarda nashr etiladi.
- **Qo'shimcha maslahatlashuv:** Ishlar boshlanishidan oldin har bir tumanda faqat ayollar ishtirokidagi muhokamalar o'tkaziladi. jabrlangan uy xo'jaliklardagi ayollar bilan KHR jarayonida maslahatlashadi, bu jarayonda eri migrant sifatida ishlaydigan xonadonlar ham aniqlanadi.
- **Himoya vositasini yakunlash:** KHR, pudratchilarning tender hujjatlari (shu jumladan, yollash maqsadlari, ayollar uchun qulayliklar va xulq-atvor kodeksi) va mahalliy qo'llab-quvvatlash xizmatlari bilan yo'llanma kelishuvlari yakunlanadi. Loyiha boshqaruvi idorasi va nazoratchi maslahatchi o'zlarining gender bo'yicha mutaxassislarini tayinlaydi.
- **Qurilish boshlanishidan oldin:** Barcha pudratchi xodimlar xulq-atvor kodeksini imzolagan va gender bo'yicha xabardorlik bo'yicha treningdan o'tgan bo'lishi kerak. Ayollar uchun qulayliklar yaratilgan va ishlayotgan bo'lishi kerak, shuningdek, ta'qib va zo'ravonlik uchun yo'naltirish jarayoni tasdiqlangan bo'lishi kerak. Har bir aholi punktida ayol aloqa qiluvchi shaxs nomi ko'rsatilishi va e'lon qilinishi kerak.